3-ДӘРІС | Фонетикалық және фонологиялық жүйелердің контрастивті сипаттамасы

«Шетел тілі: екі шетел тілі» білім беру бағдарламасы

Бакалавриат • 4-курс

Дәрістің мақсаты және оқу нәтижелері

Мақсаты: тілдік құбылыстарды ғылыми ұғымдар арқылы салыстырып, олардың шет тілін оқытудағы және аудармадағы салдарын негіздеп түсіндіру.

Оқу нәтижелері: студент негізгі терминдерді түсіндіреді; қазақ және ағылшын тілдерінің деректерін ортақ өлшеммен салыстырады; ұқсастық пен айырмашылықты дәлелдейді; педагогикалық қорытынды ұсынады.

Дәріс жоспары

- Фонема және фонологиялық оппозиция
- Дауыстылар жүйесін салыстыру
- Дауыссыздар және артикуляция
- Просодика: екпін, ырғақ, интонация
- Фонетикалық трансфер және оқыту

1. Фонема және фонологиялық оппозиция

Фонетика сөйлеу дыбыстарының артикуляциялық және акустикалық сипатын, фонология олардың мағына ажырату қызметін зерттейді. Контрастивті талдауда дыбыстың графикалық таңбасын фонемамен теңестіруге болмайды. Минималды жұптар фонемалық айырмашылықты көрсетуге мүмкіндік береді.

Ғылыми талдау: Контрастивті қорытынды жасағанда алдымен салыстырылатын тілдік функция анықталады, одан кейін екі тілдегі формалар мен қолданылу шарттары белгіленеді. Тек формалды айырмашылыққа сүйену жеткіліксіз: мағына, мәтіндік орта, сөйлеу жағдаяты және тілдік норма да ескеріледі.

1-тақырып | Қазақ және ағылшын тілдерінің деректері

Талдау үлгісі. Ағылшын ship /ʃɪp/ және sheep /ʃiːp/ сөздерінде /ɪ/ мен /iː/ айырмашылығы мағына ажыратады.

Талдау бағыты: ортақ функцияны, тілдік форманы және контексті салыстыру.

Оқыту тәжірибесі: Болашақ мұғалім осы құбылысқа байланысты студенттерге екі тілдегі шағын мәтіннен мысал табуды, оларды кестеге түсіруді және ықтимал оқу қиындықтарын дәлелмен түсіндіруді ұсына алады. Қателерді бағалауда үйренушінің ана тілімен қатар оқу кезеңі, тапсырма түрі және...

1-тақырып | Талдау және талқылау

Берілген мысалда қандай ортақ мағына салыстырылды? Қандай формалды айырмашылық бар? Ол айырмашылық міндетті түрде үйренуші қатесіне әкеле ме? Жауабыңызды кемінде екі қосымша сөйлеммен дәлелдеңіз.

Нәтижені нақты тілдік дерекпен дәлелдеңіз.

Талдау бағыты: Болашақ мұғалім осы құбылысқа байланысты студенттерге екі тілдегі шағын мәтіннен мысал табуды, оларды кестеге түсіруді және ықтимал оқу қиындықтарын дәлелмен түсіндіруді ұсына алады. Қателерді бағалауда үйренушінің ана тілімен қатар оқу кезеңі, тапсырма түрі және...

2. Дауыстылар жүйесін салыстыру

Қазақ тіліндегі дауыстылардың жуан-жіңішке үндесуі морфологиялық құрылыммен тығыз байланысты. Ағылшын тілінде дауысты сапасы мен ұзақтығы лексикалық айырмашылыққа қатысады, ал қазақ тіліндегі үндестік жүйесімен бірдей ұйымдаспайды. Оқытушы дыбыстарды әріп бойынша емес, тіл мен жақтың қалпы, ерін қатысы және акустикалық белгілер бойынша түсіндіреді.

Ғылыми талдау: Контрастивті қорытынды жасағанда алдымен салыстырылатын тілдік функция анықталады, одан кейін екі тілдегі формалар мен қолданылу шарттары белгіленеді. Тек формалды айырмашылыққа сүйену жеткіліксіз: мағына, мәтіндік орта, сөйлеу жағдаяты және тілдік норма да ескеріледі.

2-тақырып | Қазақ және ағылшын тілдерінің деректері

Талдау үлгісі. Ағылшын /æ/ (cat) мен /e/ (bed) дыбыстарын ажырату қазақтілді студентке арнайы тыңдалым жаттығуын қажет етуі мүмкін.

Талдау бағыты: ортақ функцияны, тілдік форманы және контексті салыстыру.

Оқыту тәжірибесі: Болашақ мұғалім осы құбылысқа байланысты студенттерге екі тілдегі шағын мәтіннен мысал табуды, оларды кестеге түсіруді және ықтимал оқу қиындықтарын дәлелмен түсіндіруді ұсына алады. Қателерді бағалауда үйренушінің ана тілімен қатар оқу кезеңі, тапсырма түрі және...

2-тақырып | Талдау және талқылау

Берілген мысалда қандай ортақ мағына салыстырылды? Қандай формалды айырмашылық бар? Ол айырмашылық міндетті түрде үйренуші қатесіне әкеле ме? Жауабыңызды кемінде екі қосымша сөйлеммен дәлелдеңіз.

Нәтижені нақты тілдік дерекпен дәлелдеңіз.

Талдау бағыты: Болашақ мұғалім осы құбылысқа байланысты студенттерге екі тілдегі шағын мәтіннен мысал табуды, оларды кестеге түсіруді және ықтимал оқу қиындықтарын дәлелмен түсіндіруді ұсына алады. Қателерді бағалауда үйренушінің ана тілімен қатар оқу кезеңі, тапсырма түрі және...

3. Дауыссыздар және артикуляция

Ағылшын /θ/ және /ð/ тісаралық фрикативтері қазақ тілінің төл фонемалық құрамында жоқ. Алайда әр оқушының нақты қатесі жеке диагностикаланады: кейбірі /s/, /z/, /t/, /d/ арқылы алмастыруы мүмкін. Фонетикалық қате мен фонологиялық қателікті ажырату маңызды: біріншісі айтылым сапасына, екіншісі мағынаны ажыратуға әсер етуі мүмкін.

Ғылыми талдау: Контрастивті қорытынды жасағанда алдымен салыстырылатын тілдік функция анықталады, одан кейін екі тілдегі формалар мен қолданылу шарттары белгіленеді. Тек формалды айырмашылыққа сүйену жеткіліксіз: мағына, мәтіндік орта, сөйлеу жағдаяты және тілдік норма да ескеріледі.

3-тақырып | Қазақ және ағылшын тілдерінің деректері

Талдау үлгісі. think /θɪŋk/ және sink /sɪŋk/ сөздерін тыңдап, бастапқы дауыссыздың айырмасын белгілеу.

Талдау бағыты: ортақ функцияны, тілдік форманы және контексті салыстыру.

Оқыту тәжірибесі: Болашақ мұғалім осы құбылысқа байланысты студенттерге екі тілдегі шағын мәтіннен мысал табуды, оларды кестеге түсіруді және ықтимал оқу қиындықтарын дәлелмен түсіндіруді ұсына алады. Қателерді бағалауда үйренушінің ана тілімен қатар оқу кезеңі, тапсырма түрі және...

3-тақырып | Талдау және талқылау

Берілген мысалда қандай ортақ мағына салыстырылды? Қандай формалды айырмашылық бар? Ол айырмашылық міндетті түрде үйренуші қатесіне әкеле ме? Жауабыңызды кемінде екі қосымша сөйлеммен дәлелдеңіз.

Нәтижені нақты тілдік дерекпен дәлелдеңіз.

Талдау бағыты: Болашақ мұғалім осы құбылысқа байланысты студенттерге екі тілдегі шағын мәтіннен мысал табуды, оларды кестеге түсіруді және ықтимал оқу қиындықтарын дәлелмен түсіндіруді ұсына алады. Қателерді бағалауда үйренушінің ана тілімен қатар оқу кезеңі, тапсырма түрі және...

4. Просодика: екпін, ырғақ, интонация

Ағылшын тілінде сөз екпіні мен фразалық екпін мағына мен ақпараттық құрылымға ықпал етеді. Қазақ тілінде екпіннің қызметі басқа жүйемен сипатталады; «барлық қазақ сөзінде екпін соңғы буында» деген тұжырым абсолютті ереже емес. Контрастивті зерттеу интонацияны сөйлеу актісі мен контекстпен бірге қарастырады.

Ғылыми талдау: Контрастивті қорытынды жасағанда алдымен салыстырылатын тілдік функция анықталады, одан кейін екі тілдегі формалар мен қолданылу шарттары белгіленеді. Тек формалды айырмашылыққа сүйену жеткіліксіз: мағына, мәтіндік орта, сөйлеу жағдаяты және тілдік норма да ескеріледі.

4-тақырып | Қазақ және ағылшын тілдерінің деректері

Талдау үлгісі. REcord (зат есім) және reCORD (етістік) сөздеріндегі екпін өзгерісі; «You finished?» сөйлемінің интонациялық нұсқалары.

Талдау бағыты: ортақ функцияны, тілдік форманы және контексті салыстыру.

Оқыту тәжірибесі: Болашақ мұғалім осы құбылысқа байланысты студенттерге екі тілдегі шағын мәтіннен мысал табуды, оларды кестеге түсіруді және ықтимал оқу қиындықтарын дәлелмен түсіндіруді ұсына алады. Қателерді бағалауда үйренушінің ана тілімен қатар оқу кезеңі, тапсырма түрі және...

4-тақырып | Талдау және талқылау

Берілген мысалда қандай ортақ мағына салыстырылды? Қандай формалды айырмашылық бар? Ол айырмашылық міндетті түрде үйренуші қатесіне әкеле ме? Жауабыңызды кемінде екі қосымша сөйлеммен дәлелдеңіз.

Нәтижені нақты тілдік дерекпен дәлелдеңіз.

Талдау бағыты: Болашақ мұғалім осы құбылысқа байланысты студенттерге екі тілдегі шағын мәтіннен мысал табуды, оларды кестеге түсіруді және ықтимал оқу қиындықтарын дәлелмен түсіндіруді ұсына алады. Қателерді бағалауда үйренушінің ана тілімен қатар оқу кезеңі, тапсырма түрі және...

5. Фонетикалық трансфер және оқыту

Ана тілінің дыбыстық категориялары шетел тілінің сигналдарын қабылдауға әсер етеді. Бірақ трансфер жалғыз фактор емес: жиілік, үйренушінің тәжірибесі, оқыту тәсілі және басқа меңгерілген тілдер де маңызды. Тиімді сабақ тыңдап ажырату, артикуляциялық көрсету, минималды жұп және коммуникативтік қолдануды біріктіреді.

Ғылыми талдау: Контрастивті қорытынды жасағанда алдымен салыстырылатын тілдік функция анықталады, одан кейін екі тілдегі формалар мен қолданылу шарттары белгіленеді. Тек формалды айырмашылыққа сүйену жеткіліксіз: мағына, мәтіндік орта, сөйлеу жағдаяты және тілдік норма да ескеріледі.

5-тақырып | Қазақ және ағылшын тілдерінің деректері

Талдау үлгісі. Студенттер /ɪ/ және /iː/ жұптарын тыңдап жіктейді, кейін өз сөздерін жазып, спектр емес, түсініктілік критерийі бойынша кері байланыс алады.

Талдау бағыты: ортақ функцияны, тілдік форманы және контексті салыстыру.

Оқыту тәжірибесі: Болашақ мұғалім осы құбылысқа байланысты студенттерге екі тілдегі шағын мәтіннен мысал табуды, оларды кестеге түсіруді және ықтимал оқу қиындықтарын дәлелмен түсіндіруді ұсына алады. Қателерді бағалауда үйренушінің ана тілімен қатар оқу кезеңі, тапсырма түрі және...

5-тақырып | Талдау және талқылау

Берілген мысалда қандай ортақ мағына салыстырылды? Қандай формалды айырмашылық бар? Ол айырмашылық міндетті түрде үйренуші қатесіне әкеле ме? Жауабыңызды кемінде екі қосымша сөйлеммен дәлелдеңіз.

Нәтижені нақты тілдік дерекпен дәлелдеңіз.

Талдау бағыты: Болашақ мұғалім осы құбылысқа байланысты студенттерге екі тілдегі шағын мәтіннен мысал табуды, оларды кестеге түсіруді және ықтимал оқу қиындықтарын дәлелмен түсіндіруді ұсына алады. Қателерді бағалауда үйренушінің ана тілімен қатар оқу кезеңі, тапсырма түрі және...

Практикалық жұмыс | Контрастивті кесте

1. Дәрістегі екі тілдік мысалды таңдаңыз.

2. Ортақ мағынасы мен коммуникативтік қызметін анықтаңыз.

3. Құрылымдық айырмашылықтарды кестеге түсіріңіз.

4. Оқыту немесе аударма үшін қорытынды жасаңыз.

Қорытынды және рефлексия

Негізгі ұғымдарды анықтап, қазақ және ағылшын тілдерінің тілдік деректері арқылы түсіндіріңіз.

Салыстыруда форма ғана емес, функция, контекст және норма да ескеріледі.

Рефлексия: бүгінгі дәрістен қандай әдіснамалық тұжырым алдыңыз?